

เศรษฐิกจกกล้วยไม้จะดีกว่านี้อีกหรือไม่

.....ระพี สาคริก

ผู้เขียนได้รับคำถามเป็นครั้งคราวว่า "เศรษฐิกจกกล้วยไม้จะดีกว่านี้อีกหรือไม่" คิดตามมาด้วยอีกคำถามหนึ่งว่า "ผู้เขียนถึงงานกล้วยไม้แล้วหรือเปล่า" บางคนก็ถามว่า "ยังเล่นกล้วยไม้อยู่หรือเปล่า" ถ้าหากจะตอบในประเด็นที่ว่า ถึงงานกล้วยไม้แล้วหรือเปล่า ก็ขอตอบว่า ยังไม่ได้ทิ้งมันไปไหนเลย แต่รูปแบบของงานจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ไปสู่มุมที่กว้างกว่าและลึกซึ้งกว่ายิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ในเมื่อวัยของคนทำและโอกาสในการทำที่มีกาลเวลาเป็นสิ่งกำหนด ก็จำเป็นต้องลวงไปเป็นลำดับอย่างไม่มีข้อผิดพลาดจะสามารถทำได้ และจากการทำงานเท่าที่ได้ยามากยิ่งย่อมมีการเพิ่มพูนประสบการณ์ ทำให้สามารถเห็นปัญหาได้แจ่มชัดและลึกซึ้งยิ่งขึ้น รูปแบบของงานก็จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว

บุคคลใดที่ยังคงยึดติดอยู่กับรูปแบบเดิมอย่างไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าเป็นผู้ซึ่งขาดการคิด วิเคราะห์ เพื่อการเรียนรู้ในงานต่าง ๆ ซึ่งตนเองกระทำอยู่ในชีวิตประจำวันในแต่ละช่วงของกาลเวลา จึงมิได้ส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาอย่างมีเหตุมีผลอันแท้จริง

ในขณะที่ค่านิยมของสังคมไทยที่มีต่อกล้วยไม้ว่า ราชากกล้วยไม้นั้นคือผู้ที่เปี่ยมเจ้าแห่งความร่ำรวย ยิ่งใหญ่ กล้วยกล้วยไม้จำนวนมากและราคาแพงเหนือเพื่อนมนุษย์ และคำวาทิตของวงการกล้วยไม้นั้นคือผู้ซึ่งเลี้ยงกล้วยไม้เพื่อประโยชน์ของตนเองเป็นคนแรก ทำให้ผู้เขียนรู้สึกท้อท้อท้อท้อใจกล้วยไม้อันเป็นสิ่งซึ่งได้มีความรัก ความสนใจมาแต่เล็กแต่น้อย เป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ในการ เปลี่ยนแปลงค่านิยมดังกล่าวด้วยความรู้สึกรู้สึกที่ ท้อท้ออย่างจริงจัง

ในค่านิยมของบุคคลนอกวงการกล้วยไม้อันเป็นคนส่วนใหญ่มาก ก็ยังคงมีค่านิยมว่า กล้วยไม้เป็นของฟุ่มเฟือย หรือของเศรษฐีสูงอายุ ผู้นำเงินมาหาวันเล่นอย่างไรสาระ

ผู้เขียนกลับเห็นว่า ของทุกสิ่งทุกอย่างจะมีผลสืบเนื่องขึ้นอยู่กับการรู้ความสามารถของคน สิ่งที่ดีคิดว่า เป็นของเสียจึงน่าจะโทษคนแทนการโทษสิ่งของ ดังนั้นราชากกล้วยไม้ที่จะสามารถทำให้กล้วยไม้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมได้ จะต้องมิใช่ผู้ซึ่งหวังที่จะเป็นเจ้าแห่งความร่ำรวยและยิ่งใหญ่มากกว่าเพื่อนมนุษย์ในสังคม แต่ควรจะเป็นผู้ซึ่งสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคมด้วยกล้วยไม้เป็นสำคัญ แม้นตนเองจะต้องสูญเสียหรือมิได้รับผลตอบแทนเป็นการส่วนตัวในสิ่งที่ได้กระทำให้ลงไปด้วยหยาดเหงื่อก็ตาม

ส่วนการมีความยิ่งใหญ่ นั้น มิใช่เป็นสิ่งที่ตนเองเป็นผู้สร้างให้แก่ตนเอง และหากผู้อื่นจะนิยมเช่นนั้น ก็ถือเป็นเรื่องของผู้อื่นจะคิด

จากประเด็นสำคัญ ๆ ดังกล่าวแล้ว จึงได้ทำให้ผู้เขียนก้าวเข้ามาจับงานนี้ โดยการค้นคว้าทดลองเพื่อแสวงหาความรู้ในขณะห้วงการแคบ ๆ ยังคงมีการบังคับกันอย่างเหนียวแน่นและมีการดูแลดูแลคนผู้อ่อนวัยและคอยหนุนทุบท้าย

ในระยษณััน ส่วนงานต่าง ๆ ที่เป็นทางการ ก็ยังมีเจตคติที่ถกถว้ยไม้ว้า เป็นสิ่งไร้สาระและเป็นศัตรูของการพัฒนาเศรษฐกิจ ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องเริ่มงานในรูปแบบอาสาสมัครด้วยมีใจรักงานนี้เป็นทุนอยู่ภายในจิตใจ และรักการต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งทีตนเองเชื่อว่า เป็นเหตุและผลอันแท้จริง

ได้มีการใช้สื่อต่าง ๆ เท้าทีจะหาความร่วมมือได้ หรือกระทำไคด้วยพลังทรัพย์จากตนเองที่มีเพียงเงินเดือนประจำซึ่งไม่มากนัก แต่อาศัยที่ครอบครัวให้การสนับสนุน เป็นกำลังใจ และสู้ทนต่อค่าใช้จ่ายส่วนตัวซึ่งจำเป็นต้งมีการเจียคไปเป็นระยะ ๆ

งานไคก้าวหนามาเรื่อย ๆ แม้จะไม่รวดเร็วนัก แต่แรงศรัทธาที่เพิ่มถึนก็ไคทำให้มีการขยายกลุ่มคนผู้ร่วมงานและร่วมการต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมรูปแบบเก่า ๆ กับพลังของกระแสที่ส่วนมาปะทะหนักหน่วงยั้งขึ้นเนื่องจากการขยายตัวของวงการ ที่ทำให้ผลประโยชน์มีการขยายขอบเขตคึกคามมา ทำให้กระแสพลังซึ่งมีทิศทางมุ่งเน้นอยู่ที่ความต้งการควยค่านิยมเก่า ๆ รุนแรงยั้งขึ้นเป็นเงาตามตัว

เราคึกคว้า เราไคมีการวางแผนและกำหนดโครงสร้างการพัฒนาที่มุ่งสู่การใช้หลักความจริงของสังคมเป็นฐานและเทคโนโลยีเป็นส่วนเสริม แลวน้าโครงสร้างปรับเข้าสู่สากลประเทศ ทำให้วงการถว้ยไม้ว้าก้าวหน้าออกไปสู่โลกภายนอกไคอย่างเห็นผลไคเด่นชัดพอสมควร จนในที่สุดข้อมูลเกี่ยวกับถว้ยไม้ว้าของไทยก็คึกอันดับโลก ประเทศไทยไครับงานประชุมถว้ยไม้ว้าโลกครั้งที่ 9 มาจัดภายในประเทศ และมูลค่าผลผลิตของถว้ยไม้ว้าไทยก็ก้าวขึ้นสู่ระดับนำในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิค รวมทั้งผู้ที่มีใจเศรษฐกิจ แต่หย่อนควยฐานะการเงินและการครองชีพไคมีการใช้ถว้ยไม้ว้าให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตประจำวัน กระจายออกไปสู่วงกว้าง

ในขณะที่ยั้งทำไป ผู้เขียนยั้งมีความรู้สึกเกินขีดยั้งขึ้นเป็นลำดับคว้า เราคงไม่อาจที่จะพัฒนาถว้ยไม้ว้าให้ไคไปกว้านไคไคอีกนานนัก เนื่องจากระยะเรากำลังไกลคึกเพคานตนเองยั้งขึ้นเป็นลำดับ

เมื่อผลงานเกินขีดยั้งขึ้น ก็มีคันทัว ๆ ไปอยู่ภายนอกวงการถว้ยไม้ว้าถกถว้ยผู้เขียนเป็นครั้งคราวคว้า "นี่คึกอรากถว้ยไม้ว้า" บางคณก็ถว้ยคว้า "ผู้เขียนมีถว้ยไม้ว้าส่วนตัวมากที่สุด" จนทำให้ต้งตอบไปคว้า มีมากที่สุดจริง ๆ แต่ไคไคอยู่ในบ้านตนเอง หากอยู่ที่บ้านของประชาชนทัวไป

สิ่งที่ไคถว้ยมาแลวนั้ ไคส่งกระแสพลังเตือนผู้เขียนให้รู้สึกคว้า ค่านิยมในสังคมไทยทัว ๆ ไปนั้น ยั้งคงเหมือนเดิม และสิ่งนี้เองที่มีผลทำให้เพคานของการพัฒนาวงการถว้ยไม้ว้าต้งคึกอยู่เพียงเพคานซึ่งใหญ่กว่าและมีอิทธิพลเหนือกว่า ยั้งกว้านนบทเรียนจากการพัฒนาถว้ยไม้ว้าคึกถว้ยยั้งนำผู้เขียนไปสู่สภาพการพัฒนาผลผลิตอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก เนื่องจาบบัญหาที่แท้ไคอยู่ที่ถว้ยไม้ว้า หากอยู่ที่สังคมมนุษย์ และมนุษย์ก็เป็นต้งผู้ผลิตและผู้ประกอบการไม่เฉพาะแต่ถว้ยไม้ว้า หากทุก ๆ เรื่อง การพัฒนาจ้งคึกอยู่ที่เพคานตนเองควยประการฉะนี้

แม้ว่าถว้ยไม้ว้าจะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย เมื่อเทียบถึนกับผลผลิตอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากควยปริมาณและมูลค่า แต่หากนำเอาอิทธาส่วนของประสิทธิผลในการพัฒนาไปเปรียบเทียบถึน ก็เห็นไคคว้า ผลการพัฒนาถว้ยไม้ว้า นั้น มีประสิทธิภาพสูงกว้า แม้แต่ผู้ประกอบการธุรกิจในต่างประเทศก็ยอมรับในประเด็นนี้ ทั้งนี้ก็เพราะว่าการพัฒนาวงการถว้ยไม้ว้าไคเริ่มคันทันบนฐานโครงสร้างที่อิสระเสรี และคล่องตัว เพราะฝ่ายถืออำนาจยั้งเห็น

เป็นสิ่งน่ารังเกียจ ซึ่งแท้จริงแล้วกลับทำให้บังเกิดผลดีแก่การพัฒนาในระดับพื้นฐาน

เราจึงกล่าวได้อีกประเด็นหนึ่งว่า เพศานตนเองของการผลิตฟิล์มแต่ละชนิดนั้น มีข้อจำกัดอยู่ที่โครงสร้างและสภาวะภายในโครงสร้างของตนเอง จึงทำให้เกิดเพศานสูงต่ำไม่เท่ากัน

การเติบโตของชีวทองการกล้วยไม้ไทยภายใต้กระแสการพัฒนาที่เกิดจากแรงงานที่มาจากแนวคิดและมีผู้เชี่ยวชาญได้ให้บทเรียนแก่ผู้เชี่ยวชาญอย่างสำคัญ สะท้อนให้เห็นมีเหตุการณ์พัฒนาในด้านอื่น ๆ ของการเกษตรในส่วนลึกซึ้งเงินยิ่งขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญได้ผ่านการศึกษาร่วมกันเรื่องกล้วยไม้มาจากสถาบันโคซึ่งเป็นทางการ จึงไม่น่าตนเองไปยึดถืออยู่ที่ที่กล้วยไม้ ดอกกล้วยไม้ และตำรา ทำให้สามารถมองผ่านไปสู่ระบบและกลไกของการอยู่ร่วมกันของชีวิตคน อันถือเป็นพื้นฐานหลักของการพัฒนา

การที่ได้ให้ความร่วมมือแก่ประเทศต่าง ๆ ทั้งในด้านวิชาการและการจัดการที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ ได้ทำให้แรงศรัทธาจากต่างประเทศมีความกว้างขวางยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ ผู้เขียนได้รับเชิญไปบรรยายและร่วมกิจกรรมงานแสดงกล้วยไม้ในประเทศต่าง ๆ ตลอดจนมีการขอคำแนะนำเมื่อมีปัญหา เสมอมาจนถึงปัจจุบัน บางปีก็มีหลายครั้งหลายหน

และแน่นอนที่สุด การไปบรรยายก็ไปร่วมงานแสดงก็ย่อมมีผลส่งเสริมการตลาดของกล้วยไม้ไทย และการได้รับเชิญก็สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการจากต่างประเทศได้อย่างสำคัญ

ประกอบด้วยการไปบรรยายก็จัดแสดงก็หรือให้การแนะนำเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ก็ดี ไม่เคยนำเอาเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องที่ถูกพันไว้ด้วยผลประโยชน์ส่วนบุคคลใด ๆ ไปผูกพันหรือแอบแฝงไว้ ทำให้เกิดความเชื่อถืออย่างสนิทใจจากต่างประเทศอย่างไม่เลือกชาติเลือกภาษา สะท้อนผลให้ทราบได้ว่า ความต้องการกล้วยไม้ไทยในต่างประเทศนั้น มีอยู่อย่างกว้างขวาง

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วนี้เอง ที่คนไทยผู้เอาแต่มุ่งมองกล้วยไม้ในรั้วบ้านรั้วสวนของตนเองเป็นสำคัญ ไม่อาจมองเห็นได้ จนทำให้คิดไปว่าผู้เชี่ยวชาญได้ทิ้งวงการกล้วยไม้ไปแล้ว แต่แท้ที่จริงมันเป็นส่วนหนึ่งเป็นนามธรรม และเป็นส่วนสำคัญในระดับพื้นฐานที่ทำให้เศรษฐกิจของไทยจากวงการกล้วยไม้สามารถดำรงคงอยู่ได้

เรายังคิดอย่างจำกัดตัวเองอยู่ที่ภาพของรูปแบบซึ่งมองเห็นได้ควยคา เช่นการทำอะไรให้แก่วงการกล้วยไม้นั้น จะต้องมี การเผยแพร่การปลูกเลี้ยง การผสมพันธุ์กล้วยไม้เช่นเดียวกันกับเมื่อสมัยกว่า 20 ปีมาแล้วและมองกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอยู่แต่เพียงการจัดประกวดกล้วยไม้แบบครอบครัว ภายในกลุ่มในพวกซึ่งถูกอหิชาสัยหรือร่วมผลประโยชน์ระหว่างกันและกัน อันเป็นเพียงส่วนผิวเท่านั้น หากฐานในด้านนามธรรมลึกลงไปก็คงอยู่ไม่ได้

การที่ผู้เชี่ยวชาญมีโอกาสไปสร้างและขยายตลาดกล้วยไม้ไทยในต่างประเทศอย่างต่อเนื่องตลอดมานั้น ประสพการณ์ที่เพิ่มพูนขึ้นเป็นลำดับได้สะท้อนภาพให้เห็นว่า "เป็นเพียงการสร้างด้านเดียว" เสมือนการปรบมือข้างเดียวย่อมไม่เกิดเสียงดัง การไปบรรยายหรือร่วมการแสดงผลกล้วยไม้ที่กระทำอย่างกว้างขวาง เพราะความต้องการกล้วยไม้ในต่างประเทศได้ให้โอกาสนั้น เป็นการไปให้ข้อมูลเพื่อย่ำเท้าทางแห่งความต้องการที่

มุ่งมาสู่ประเทศไทย อันเป็นการสร้างในค่านามธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ง่ายนัก

ผู้เขียนเริ่มตระหนักยิ่งขึ้นเป็นลำดับว่า ยังมีอีกด้านหนึ่งที่ทำให้กิจการนี้บังเกิดโครงสร้างที่สมบูรณ์และเป็นจริงตามเป้าหมายได้ก็คือ คนไทยในชาติเองจะต้องเฉลียวฉลาดพอที่จะสามารถแปรสภาวะซึ่งเป็นนามธรรมมาเป็นรูปธรรมที่มีความเหมาะสม และมีจิตใจที่สามารถพอในการรวมพลัง ตลอดจนจัดโครงสร้างกองทัพเศรษฐกิจให้สูงควยพลังในการแข่งขันบนเวทีการตลาดด้วยตนเอง

ทุกครั้งที่ได้มีโอกาสไปปฏิบัติงานในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศซึ่งมีพลังการซื้อสูงพอสมควร เมื่อได้สัมผัสกับบรรยากาศต่าง ๆ และพยายามมองเจาะผิวลงไปสู่ส่วนลึก ทำให้เห็นว่า เรายังมีตลาดผลิตภัณฑ์การเกษตรอีกมากมายมหาศาล ไม่เฉพาะแต่เพียงเรื่องกล้วยไม้อันเป็นเพียงรูปแบบเดียวเท่านั้น

ถ้าเช่นนั้นคงจะต้องถามว่า เพศานที่เราได้ขึ้นมาคืออยู่นั้นคืออะไร และคำตอบสรุปได้ก็คือ คนไทยในชาติขาดคุณภาพในด้านความเฉลียวฉลาดพอที่จะสามารถแปรสภาวะข้อมูลซึ่งเป็นนามธรรมในท้องตลาด มาเป็นรูปธรรมที่เห็นภาพได้ถูกต้อง และขาดจิตสำนึกกับผิชอบในการรวมพลังเป็นกองทัพเศรษฐกิจเพื่อการต่อสู้และครองอย่างมีพื้นฐานที่ลึกซึ้งและมีมั่นคงแข็งแรง

บทเรียนที่ได้รับมาภายในกระแสพลังของงานพัฒนาเรื่องกล้วยไม้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน ได้ทำให้ผู้เขียนมุ่งวิดิการท่างานเพื่อแก้ปัญหา ลงสู่ส่วนลึกยิ่งขึ้นเป็นลำดับ โดยเหตุที่จิตมิได้ยั้งคึดอยู่กับตัวบุคคลทั้งหลายอยู่ปัญหา แต่กลับเห็นว่าเป็นแหล่งข้อมูลความจริงที่สำคัญ

นั่นคือ การมุ่งสู่การแก้ปัญหาที่การศึกษาและการสังคม ทั้งในด้านการบ้านและการเมืองอันเป็นฐานของการพัฒนากิจการกล้วยไม้ และยังเป็นฐานเกี่ยวข้องกับพัฒนาในด้านอื่น ๆ ด้วย สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เป็นปัญหาพื้นฐาน และเป็นเพศานที่จำกัดขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองไว้ด้วยตนเองอย่างสำคัญ

ผลของการศึกษาในอดีตได้สร้างคนในสังคมไทยไว้ให้เป็นผู้ซึ่ง ต่างกันต่างสร้างอาณาจักรให้แก่ตนเองด้วยความรู้สึกที่ยึดมั่นว่า จนเองจะมีเกียรติยศศักดิ์ศรีได้ก็ต่อเมื่ออาณาจักรไว้ครอบครอง และเป็นเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่างได้ในที่สุด เสมือนว่าชีวิตตนเองจะสามารถอยู่ครองสมบัติไปได้ชั่วนาคาปี หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ระบบและบรรยากาศภายในกระบวนการศึกษาจากอดีตสู่ปัจจุบันนั้น ได้พัฒนาคนไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างหลงผิดนั่นเอง

หากมองสู่สิ่งที่เป็นเหตุของปัญหาในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ได้แก่การสืบทอดของกระแสค่านิยมเก่า ๆ ที่พื้นฐานความคิด และหากมองสู่สิ่งซึ่งเป็นผล ก็จะได้เห็นได้ว่าเป็นเพศานที่จำกัดความเจริญในการพัฒนาในอนาคต เพราะเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อการรวมตัวกันเป็นโครงสร้างของระบบการผลิตที่มีพลังและความสามารถ เพื่อการกำหนดยุทธวิธีการตลาดอย่างเป็นกองทัพ

หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การศึกษาในอดีตได้ลงรากฝังโคนไว้ให้แก่สังคม เพื่อการต่อต้านการชนกกำลังเป็นกองทัพที่เข้มแข็งของตนเอง หรือเดินสวนทางกันกับความมีจิตสำนึกกับผิชอบที่ลึกซึ้งถึงแก่นอันแท้จริง ทำให้การจัดกำลังพล หรือการรวมกลุ่มพลังทางเศรษฐกิจทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร หรือ สมาคม ต้องประสบกับความล้มเหลวอย่างถึงรากถึงโคน

การศึกษาที่แท้จริงนั้น เป็นสิ่งที่ทำได้จากธรรมชาติของชีวิต และเป็นสิ่งส่งผลตอบสนองให้เห็นคุณค่าในระยะยาว แต่จะบรรลุผลตามเป้าหมายได้ก็จำเป็นต้องมีบรรยากาศซึ่งปลอดจากอิทธิพลที่จำกัดตนเองไว้เพียงด้านใดด้านหนึ่ง

ผู้ใดก็ตาม ที่มีอิทธิพลเหนือการจัดการและบริการการศึกษา หากยังคงยึดติดอยู่ด้วยการหวังเห็นผลจากการจัดการกระทำของตนเอง ย่อมไม่อาจเข้าถึงแก่นแท้ของการศึกษาได้ ผู้มีลักษณะความคิดเช่นนี้จึงมีผลทำให้เกิดละเลยต่อการสนใจในการพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจังและจริงจัง

การศึกษามีใช้งานอาชีพ และการศึกษาก็มีใช้งานการกุศลที่บุคคลในประเภท "ทำบุญเพื่อหวังผลบุญจากการกระทำ" เชื่อถือกันอยู่ แต่การศึกษาแท้เป็นอุดมการณ์ซึ่งอยู่ภายในจิตวิญญาณ และเริ่มต้นบนฐานของ "การรู้สึกท้าทายต่อการเรียนรู้บนฐานแห่งความเชื่อมั่นที่มั่นคง"

ส่วนการให้บริการที่จะนำผลไปสู่ผู้อื่นนั้น เป็นกึ่งงานสาขาซึ่งเจริญงออกมาออกมาด้วยตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ ทำให้คอกและผลที่ผลิออกมาจากปลายกิ่งได้รับการ เชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งที่แท้จริง

จากคำถามที่ว่า เศรษฐกิจจากกล้วยไม้จะดีกว่านี้หรือไม่ คงจะขอตอบสรุปจากเหตุผลซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่า ทลาคกล้วยไม้สำหรับเมืองไทยที่มองจากปัจจุบันสู่อนาคตนั้น หากมองด้านเดียวคือด้านของตลาดโลกแล้ว ยังมีความกว้างขวางอีกมากมาย ไม่เพียงแต่ช่องว่างซึ่งจะก้าวเข้าไปสู่ได้เท่านั้น แต่ยังมีสิ่งที่ถูกยึดครองอยู่แล้วให้ถอยร่นไปอีกได้

แต่หากหวนกลับมามองสู่ตัวเราเองก็คงจะต้องกล่าวตามหลักความจริงว่า คนไทยแต่ละคน และเป็นพลังของคนส่วนใหญ่จะต้องมีความสามารถสูงด้วยปัญญา สามารถร่วมมือกันหรือเพคานที่ตนเองจากอดีตได้สร้างไว้จนกระทั่งมีผลจำกัดตัวเองไว้ในปัจจุบันออกห่างเสียได้

และเพคานนั้นก็คือ การยึดมั่นอยู่ด้วยรูปแบบของโครงสร้างที่มีลักษณะ เป็นหอคอยและอาณาจักรที่ตนเองหลงคิดว่า มันคือความยิ่งใหญ่ มีหน้ามีตา และพาตนเองไปสู่ความเจริญได้ แต่แล้วเมืองไทยเองถูกแบ่งแยกเป็นอาณาจักรอย่างเอกเทศภายในกระบวนการผลิตและมีการเข้าพันกันเองด้วยอาวุธทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม แอบแฝงอยู่ภายใต้ผิวซึ่งถูกปรุงแต่งไว้ให้สวยงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจของเรา จึงไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาที่ถูกจำกัดไว้ด้วยเพคานซึ่งเราได้สร้างมันขึ้นไว้เองอย่างปราศจากการรู้เท่าทันเท่านั้น หากเพคานดังกล่าวนี้ก็ยังมีกำลังเคลื่อนไปเรื่อย ๆ เพราะผลกระทบจากแรงกดดันที่เกิดขึ้นภายในการจำกัดตัวเองอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งไม่เพียงแต่เรื่องกล้วยไม้เท่านั้น ในเมื่อการผลิตทั้งหลายต่างก็อยู่บนพื้นฐานและภายใต้เพคานนี้

แม้ว่าสภาวะการณ์ของกล้วยไม้คงจะยิ่งดีกว่าพืชผลอื่น ๆ เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาแล้ว กล้วยไม้ได้เริ่มต้นขึ้นมาท่ามกลางการปฏิเสธความสำคัญทางเศรษฐกิจ องค์กรนิยมเก่า ๆ ทำให้ได้รับอิทธิพลครอบงำเบาบางกว่ามากและทำให้สามารถพัฒนาขึ้นมาบนพื้นฐานความคิดใหม่ได้ช่วงระยะหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นเพียงความคิดของตัวบุคคล

เท่านั้น

บัดนี้ ผลประโยชน์ในค่านเศรษฐกิจของกล้วยไม้ได้มองเห็นอย่างเด่นชัด และชัดเจนยิ่งขึ้นพอสมควร สังคมซึ่งยังคงถือค่านิยมเก่าที่หันเหจากการปฏิเสธมาสู่การยอมรับ และยังเจาะลึกลงไปสู่ความสนใจมากขึ้น กระแสหลังจากค่านิยมเก่าที่มีส่วนสัมพันธ์อยู่ด้วยผลประโยชน์ จึงเริ่มเข้าแทรกแซง และแผ่กระจายมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับไม่ว่าที่สุด ไม่นานเกินรอ สภาพการณ์ของเศรษฐกิจกล้วยไม้ ก็จะเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพการณ์เช่นเดียวกันกับพืชผลอื่น ๆ ซึ่งหยั่งรากฝังโคนลงบนผืนแผ่นดินไทยผืนเดียวกัน.